

arhiiv

EESTI RAHVA MUUSEUM.

**RAHVATEADUSLIKUD
KÜSIMUSKAVAD**

III

**MÕNEDE ETNOGRAAFILISTE NÄHTUSTE
MAATEADUSLIK LEVINEMINE.**

E. R. Muuseumi väljaanne nr. 23.
1925.

Lugupeetud kodanik!

Meie muuseumide kogud on mitmest küljest õige rikkalikud ja võivad teadusele küllaldaselt materjali pakkuda. Leidub ometi tähtsaid etnograafilisi asju ja nähtusi, millele olemasolevad kogud ei suuda küllalt või mitte sugugi valgust heita. Nende valgustamiseks palub E. R. Muuseum Teie lahket abi.

Teatavasti leidub meie vanavara hulgas niisuguseid objekte, mis ei ole üle terve maa levinud vaid piirduvad teatavate väiksemate maa-aladega. Uurimuse seisukohalt oleks väga tähtis nende levimise piiride määramine, nii et seda kartogramme abil võiks näidata. See aga ei ole võimalik ilma hulgaliste vabatahtlikkude tööst osavõtjateta. Etnograafiliste nähtuste levimise kindlaks määramiseks on vaja teateid saada võimalikult paljudest kihelkondadest ja valdadest, nii et aukusid ei jääks.

Peale geograafilise, tahab muuseum ka kromoloogilisest küljest valgustada eriliste nähtuste esinemist ja nimelt: kudas teatavad asjad on jäänud täielikult või üldiselt tarvitusele ära.

Lootes, et Teie tahate selles meie kultuurloo ja vanavara uurimisele tähtsas asjas abiks olla, palub E. R. Muuseum Teid järgnevate küsimuste peale vastata. Muist vastustest saavad muidugi olema eitavad. Neilgi on väärtus. Vastused tuleks kirjutada asjalikult, nii et küsimuses olevad nähtused saaksid hästi selgitatud. Vastajal tuleks piirduda teatud kihelkonna, valla või rohkem valdadega, mille nimed tuleb mainida. Vastused tuleb numbrdada samade numbritega kui küsimused. Materjalide koondamise mõttes oleks soovitatav vastused muuseumile hoiule anda.

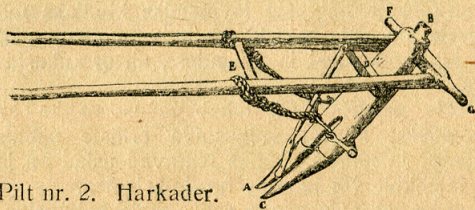
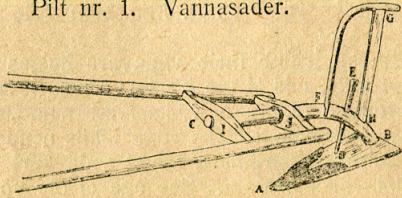
Anpaklikult

Eesti Rahva Muuseum.

PÕLLUMAJANDUS.

1) **Ader.** Missuguseid atru tarvitati enne (eraldi hobuse- ja härjaadrad)? Kas neist vanadest adratüüpidest mõni veel on tarvitusel? Atrade eriosade nimetused joonistega!

Pilt nr. 1. Vannasader.

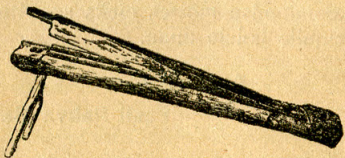

Pilt nr. 2. Harkader.

2) **Äke.** Kunas jäi karuäkke tarvitamine ära või tarvitatakse seda veelgi? Missugused äkked tulid pärast tarvitusele? Eri äkketüüpide eriosade nimetused ja joonised!

3) **Härjad.** Kas härgi on tarvitatud (tarvitatakse) veo- või künniloomadeks? Missuguseid töid tehti (tehakse) härgadega? Kunas jäi härgade tarvitamine ära?

Pilt nr. 3.

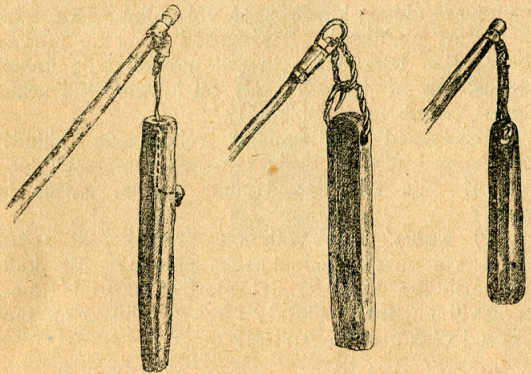
Linalõuguti.

4) **Rõugud ja sarrad.** Missuguseid tarvitati enne ja nüüd? Milleks?

5) **Lina harimine.** Kuidas kuivatati linakuprad (seletavad joonised!)? Kunas jäi linalõuguti (kolgits) tarvituselt ära? Kuidas sündis lina ropsimine (põlve peal või ropsilaua otsas. Joonistus ropsilauast ehk -pingist)?

6) **Vilja lõikus.** Kas heina või vilja niitmiseks tarvitati lühikese varrega vikatit? Kas tarvitati reha niidetava rukki lüngu hoidmiseks? Kas veel lõigatakse sirbiga?

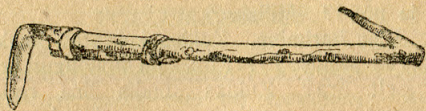
7) **Vikat.** Kuidas teritati vikatit (pinnides, käiates või voolides)? Missugused olid kohalikud puuluisad? Kuidas tehti puuluisi? Kuidas hoiti pika varrega vikat niites (kätes; pahema õla vastu)?

Pilt nr. 4. Koodinuia kinnitamine.

8) **Viljapeks.** Kas veel pekstakse käsitsi ja mis puhul? Kas on enne tarvitatud ühest puust vartu? Kui on pekstud koodiga, missugune oli kohalik kooditüüp? Kuidas oli koodi nui kinnitatud koodi varre otsa (vt. pilt nr. 4)?

9) **Võsaraud** (võsavikat, võssai). Kas on tarvitatud ja milleks?

Pilt nr. 5. Võsaraud.

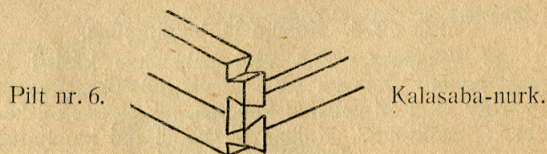
10) **Mesipuud e. tarud.** Kas veel tarvitatakse pakkтарыsid? Kuidas viimased on tehtud: Kas pakul otsad on terveks jäetud või mitte? Kas on tarvitatud õlgtарыsid? Kas tarud hoiti püsti või poolviltu? Mispärast?

EHITUSED.

11) **Rehetuba.** Kui mitu rehetuba veel leidub küsimuses olevas kihelkonnas või vallas? Kui mitmes veel elatakse? Missugused on r:de põrandad? Kas teine külgein või mõlemad on kahes järgus, nii et tuba keskest on kõrgem kui sein äärest (joonistus läbilõikes!)?

Missugused olid vanasti rehetubade ahjud? Missugused nüüd? Ahju eriosade nimetused joonisega! Mis tähendavad ahju **lõugas**, **patsas** ja **virus**?

12) **Katus.** Kas võib õle- (roo)-katust selles khk:s või vallas veel üldiseks pidada? Mis kuju on harilikum kohalikkudel õle- (roo)katusel (täie-, pooleviiuga, ilma viiluta)? Mis abinõusid on tarvitatud õlekatuse tegemisel?

Pilt nr. 6.

Kalasaba-nurk.

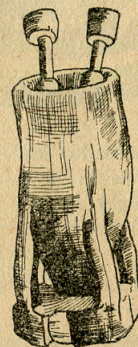
13) **Nurk.** Kas on tarvitatud n. n. **kalasaba-nurka** talumajal või välishoonetel?

14) **Saun.** Kas igal talul on saun oma päralt? Kas on viheldud või viheldakse rehetoa parsil või ahju peal? Kui sagedasti on praegusel ajal kombeks vihelda?

15) **Suvekõök.** Kas leidub veel püstkoja taolisi roigastest suvekõöke? Kuna kadusid viimased?

MAJATALITUSE RIISTAD.

16) **Uhmer.** Kas tarvitatakse veel? Kuna jäi tarvituselt ära? Missugusteks otstarveteks olid ulmrid?

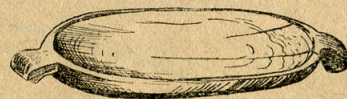
Pilt nr. 7.

Uhmer.

17) **Käsiivid.** Kas tarvitatakse veel? Mispärast jahvatakse veel käsiividega? Kuna jäid käsiivid tarvituselt ära? Kus hoitakse (hoiti) käsiiviva? Käsiivide eriosade nimetused (ühes joonisega).

18) **Puhemold.** Kas esineb või on varem esinenud? Milleks on tarvitatud?

Pilt nr. 8.

Puhemold.

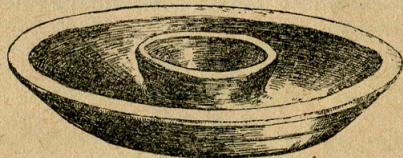
19) **Küüp.** (Krihvlikarbi taoline, liikandkaanega karp). Milleks on tarvitatud (tarvitatakse)?

20) **Võikirn** üles-alla löödava **männaga.** Kas niisugusega on võid tehtud? Kas on tehtud võid kausis lusikaga?

21) **Püimakirn.** Kuidas läks lahku võikirnist? Milleks tarvitati?

22) **Küünlakirn** küünalde kastmiseks. Missugune kuju oli kohalikul küünlakirnul?

Pilt nr. 9.

Kupuliud.

23) **Kupuliud** (madal kauss, mille keskes samast puust väljaõõnestatud kausike). See eriskummaline nõu tuntakse praegu ainult Kodaverest. Kas seda ka mujal ida-Eestis on tarvitatud?

24) **Panninäpits** (panniraud, säppel) varreta panni tõstmiseks. Kas on tarvitatud?

Pilt nr. 10. Panninäpits.

TÖÖRIISTAD.

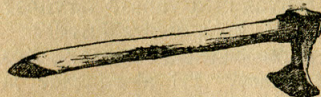
25) **Kõblas, kabli** (vessim). Kas niisuguseid riistu (vt. pilt) tuntakse? Mis iga ühega on tehtud?

Pilt nr. 11.

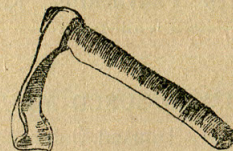
Kõblas.

6

Pilt nr. 12. Kõblas.

Pilt nr. 13. Kõblas.

26) **Viisuluda** (luust nõelik). Kas tuntakse? Kuidas tarvitati?

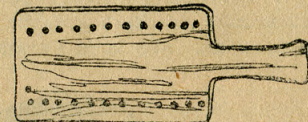
27) **Koonlanui.** Kas niisugust koonlahoidjat on tarvitatud. Kas on tarvitatud raudset varrast koonla kinnitamiseks koonlalaua külge?

28) **Pitsipadi** (pilupaun). Mis kuju sel oli (kera, piklik kott, rõngas)? Kas on veel vanu naisi, kes mõistavad pitsi kududa (nimed ja aadressid)?

29) **Käärlaud** (loomalaud, veelaud). Kas kangast kääritakse (luuakse, veetakse) käärlauaga (väike aukudega lauakene)?

Pilt nr. 14.

Käärlaud.

Pilt nr. 15. Viisuluda.

LIIKUMISE ABINÕUD.

30) **Soorajad** (räätsad): ümmargune vitsvõru, mille keskel jala-ase, sool ja lumel käimiseks. Kas niisuguseid tuntakse (küside eriti Pärnu-, Lääne- ja Viljandimaal)?

7

31) **Süüsad.** Kas rahvas neid vanasti tarvitas? Missugused olid (materjal, kuju, iseäraldused)?

32) **Veesõidukad.** Missuguseid esines? Kas tuntakse ühest puust **venet**? Eri alustüüpide ja nende eriosade nimetused joonistega!

33) **Puuvankrid.** Kas tarvitatakse veel puuratastega vankreid?

MITMESUGUSED MUUD RIISTAD JA RIIDED.

34) **Tulused** (tuleraud, räni ja tael). Kuna hakati tarvitama tuletikka?

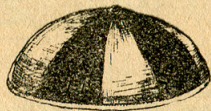
35) **Näärükroon** (pulmakroon): roopilli lülidest või õletükkidest laeilustus. Kas niisuguseid tehti? Mis puhul?

36) **Torupill.** Kas on veel sellega mängijaid? Kuna jäi tarvitusest ära? Millest tehti t: i lõõts (õhukott)?

37) **Sõuke, sõba, pallapool, kõrik, linik.** Missugust riiet iga üks neist sõnadest tähendab?

38) **Puusapõll** (-rätt): naistel külje peal rip-puv käteräti laiune otsadest kirjatud riie. Kas seda tuntakse?

39) **Murümüts** (kesa-, laadudega, laadne, siiludega müts): poolkera kujuline väikestest siiludest kinnipeamüts. Mis sellest teatakse?

Pilt nr. 16. Murümüts.

